

ЗАКОРДОННЕ
ПРЕДСТАВНИЦТВО
УКРАЇНСЬКОЇ
ГЕЛЬСІНСЬКОЇ
ГРУПИ

ДО НАШОЇ УЧАСТИ
В
„ПРАВОНАХИСНОМУ
МАДРИДІ”

ГРУДЕНЬ 1980 РОКУ

Григоренко

ВИСТУП НА ПРЕСОВІЙ КОНФЕРЕНЦІЇ В МАДРИДІ 11 ЛИСТОПАДА

Уже більше як два місяці ми є свідками того, як Советська делегація веде затяжну боротьбу навколо порядку нарад у Мадриді. Зогородні доля Мадридської конференції висить у повітрі.

СРСР згадує тільки ті факти, які корисні для нього, ТАРС застоює на тому, що Гельсінкський акт потвердив кордони після війни, і що ці кордони є непорушні.

Але Совети відмовляються говорити про права людини. Гельсінкський принцип про національні права, право кожної нації вирішувати власний соціальний, економічний, політичний і культурний розвиток - СРСР вважає за злочин.

Тому спротив у неросійських національних республіках СРСР в Україні, Литві, Латвії, Вірменії - жорстоко переслідують. Советський режим, застосовуючи терор, старається знищити історичну пам'ять неросійських народів.

Спротив в Україні - спротив великої нації - переслідують особливо жорстоко. Українська Гельсінкська група втратила майже всіх своїх членів. 28 членів зараз знаходяться в ув'язненні на засланні. Декількох насильно вислали поза межі СРСР. Советський уряд намагається фізично знищити найбільш національно свідому частину українського народу.

Учасників українського руху спротиву нелегально затримують на вулицях, фізично б'ють. Наслідком цього вже кількох осіб забили. В 1970-х роках трьох мистців-дисидентів забили в Укра-

їні. Композитора Володимира ІВАСЮКА вбито, католицького священика та його дружину вбито. Українського письменника Гелія СЕН ГІРЬОВА замордовано з допомогою советської медицини. Український правозахисник Михайло МЕЛЬНИК покінчив самогубством після постійних переслідувань. Муса МАМУТ, кримський татарин, покінчив життя самоспаленням.

Я не буду говорити про страхиття минулих років, про мільйони українських жертв ГУЛАГу. Сьогоднішній терор менших розмірів, але спрямований на найбільш видатних представників українського народу.

Напередодні Мадридської конференції українського поета Василя СТУСА засуджено на 15 років позбавлення волі. Український журналіст Вячеслав ЧОРНОВІЛ був засуджений за фальшивим звинуваченням у гвалтуванні. Юрій БАДЗЬО, науковець, одержав 12 років таборів і заслання за авторство книжки про національну дискримінацію проти українців.

Я не маю часу вичислити тих сотень людей, яких советський режим ув'язнює. Там знаходяться такі, як Юрій ШУХЕВИЧ і Данил ШУМУК, які в тюрмах і таборах уже десятки років. Там такі, як Микола РУДЕНКО – голова Української Гельсінкської групи і Лев ЛУК'ЯНЕНКО – український адвокат, який зараз відбуває другий термін ув'язнення по 15 років.

Сумління світу не може миритися із знищенням цих людей. Тому Українська Гельсінкська група виготовила пропозицію для Мадридської наради про право громадян перевіряти виконання

гьсінкського акту; вона ставить вимогу звільнити всіх політичних в'язнів.

Україна не є частиною Росії. Україна має свою національну ентичність, свою історію і культуру. Український народ бажає саме, що й інші народи, - право свобідно вирішувати свою національну долю в самостійній українській державі.

іна СТРОКАТА-КАРАВАНСЬКА

ІНТЕРВ'Ю ДЛЯ "УКРАЇНСЬКОГО СЛОВА" В ПАРИЖІ 5.XI.1980 р.

Запитання. За кілька днів Ви їдете до Мадриду, де пічнется Конференція 35 країн, які підписали Гельсінські Угоди, щоб там боронити прав нашої Батьківщини на своє існування. Чи їдете Ви туди як один з членів Української Гельсінської Групи

Відповідь. Так. Але передусім я їду як українка, яка опинилася у вільному світі і завдяки цьому маю змогу порушувати такі аспекти української справи, яких наші співвітчизники в Україні не можуть так відверто підносити.

Я маю на увазі передусім колоніальний статус України та геноцид, якого наш народ зазнає в особливо жорсткій формі протягом 60-ти років колоніального режиму. Але важливо, щоб не тільки вигнанці з СРСР зрозуміли, що несе той режим народам, як вже в ярмі. Куди важливіше, щоб делегати 34-х країн зрозуміли, що вони сідають за стіл переговорів з представниками режиму, який запровадив колоніальний стан у Східній Європі.

Якщо Гельсінські Угоди було підписано для миру й безпеки в Європі, то на всіх нарадах, які відбуваються для контролю за виконанням цих угод, уряд СРСР повинен бути трактований як постійний їх порушник. Народи 1980 року в Мадриді не можуть бути подібні до попередніх в Београді, бо ж на Мадридські наради представники уряду СРСР їдуть як представники країни, яка здійснює агресію проти афганського народу. Хто, як не ми - українці повинні свідчити, що агресія проти афганського народу - це сьогоднішня

нциг подій, які почалися проти української державности і українського народу 60 років тому?

Запитання. Що Ви можете сказати про стан Гельсінської Групи в Україні?

Відповідь. Період діяльності Групи можна поділити на три частини. Перша - від початку заснування Групи аж до арешту майже всіх членів-фундаторів. Цей короткий період Групи тривав менше одного року. З 10-ти членів-фундаторів Групи майже всі були заарештовані протягом першого року їхньої діяльності. Лише тільки Іван КАНДИБА, здається, ще не заарештований. Проте коли говорю про своїх співвітчизників, що вони ще на волі, то коли не маю певности, що каральницькі сили вже не впали на їхні плечі.

Друга частина - це час, коли спустошена арештами Група продовжувала своє існування завдяки ентузіястам, які зголошувалися до членства в Групі. Але й цей другий склад Групи було повністю виарештовано.

Третя частина - це коли в 1979 році до членства в Групі зголосилися деякі з українських політв'язнів, які в умовах ув'язнення відчували, що УГГрупа - це знак нового періоду в житті суспільного українського опору. В цьому 1979 році до членства в Групі зголосилися такі широко в Україні відомі, як Вячеслав ЧОРВІЛ, Василь СТУС, Ірина СЕНИК та інші. Сьогодні вже третій склад Української Гельсінської Групи виарештований.

Всього членів УГГрупи було 37 осіб. Шість з них вимушено виїхали на еміграції: Ніна СТРОКАТА; Святослав КАРАВАНСЬКИЙ,

Надія СВІТЛИЧНА, Петро ВІНС, Петро ГРИГОРЕНКО та Володимир МАЛИНКОВИЧ. 24 члени Групи заарештовані та засуджені до високих реченців ув'язнення: Левко ЛУК'ЯНЕНКО - до 15 років, Олекса ТУХИЙ - до 15 років, Микола РУДЕНКО - до 12 років, Василь СТУС - до 15 років. Оксана МЕШКО зазнає тортур від каральної психіатрії. Дехто з членів Групи засуджені за сфабрикованими звинуваченнями кримінального характеру. Це: ЧОРНОВІЛ, ЛЕСІВ, ОВСІЄНКО Ольга ГЕЙКО, ЛИТВИН. Один з членів Групи - Михайло МЕЛЬНИК - заподіяв собі смерть в той день, коли проти нього почалися переслідування репресивною системою СРСР.

Я не можу назвати імена тих, завдяки кому Група продовжує сьогодні своє існування. А доказом того, що Українська Група "Гельсінкі" таки існує, є документи, які час від часу все таки з'являються і доходять сюди, у вільний світ.

Запитання. Чи будуть в Мадриді ще й інші українці вільного світу?

Відповідь. Так. Передовсім туди їдуть представництва світових українських централ: СКВУ, СФУЖО; їдуть також члени Комітетів оборони політ'язнів /Вашінгтонського, Ньюйоркського, Філядельфійського/; знаю, що вибирається до Мадриду пані Маруся БЕК. І, безперечно, їдуть ті, хто так чи інакше були причетні до гельсінської діяльності в Україні - ген. Петро ГРИГОРЕНКО, Леонід ПЛЮШ, Володимир МАЛИНКОВИЧ. Очевидно, називаю тут тільки тих, від кого знаю безпосередньо про їхній намір взяти участь у "вуличному Мадриді", тому згадані мною особи й організації не дають повного переліку тих українців, які готові вик

стати період Мадридської конференції для найширшого висвітлення української проблеми в усій її різноманітності.

Запитання. Які Ваші головні завдання в Мадриді?

Відповідь. Говорити та показати на прикладі України справу суть московського режиму, з представниками якого уряди віного світу підписують договори, згоди та пакти, неусвідомлюючи собі московсько-комуністичну небезпеку для всіх народів світу.

Коли представники 34-х країн світу сідали спочатку до сто- Паризьких переговорів, а потім підписували Прикінцевий Гельсінський Акт, представники 35-ї країни - СРСР репрезентували режим, який винищив щонайменше 20 мільйонів українців шляхом заборонення їм в концтабори, штучним голодом та різними специфічними московськими засобами геноциду.

В період підготовки Гельсінського Акту уряд СРСР "удосколював" свою репресивну систему, тримаючи в "язнів сумління, серед яких не менше 60% становлять українці. Каральна психіатрія набула найбільшого розмаху саме в періоді підготовки і підписання Гельсінських Угод. Русифікація України й українців нагнала в той самий час тотальності й безсоромності...

От про це все я збираюся говорити в Мадриді: в будь-яких зустрічах і інтерв'ю. І, безперечно, не зможу не згадати, що агресія проти афганського народу сталася тоді, коли 34 країни сподівалися, що Гельсінськими Угодами вони втихомирили історичну репресивність Москви.

Так в загальних рисах я бачу свою діяльність "на вулицях

Мадриду".

Запитання. Як Ви бачите перспективи Руху Опору в Україні

Відповідь. Очевидно, не можна дивитися лише на сьогоднішню ситуацію, яка виникла з того, що сьогоднішня Україна потерла від ще однієї репресивної навали. Я переконана, що Рух Опору в Україні існуватиме й далі, знайшовши якісь нові форми, що вникатимуть у спонтанній відповідності до конкретних умов. Гадю, що звідси ці форми і їхній зміст неможливо передбачити навіть тим, що недавно вийшли з рідних земель. Прогнозу українського опору треба укладати, керуючись глибоким знанням ситуації, тому необхідні постійні студії української ситуації. Документи українського самвидаву, свідчення всіх, хто має можливість оповідати про сьогоднішню Україну /включаючи й чужинців/ - все це можна використовувати як джерела для обґрунтованої прогнози подій в сучасній Україні.

Колоніалізм в Східній Європі, перше, ніж бути зліквідованим, має бути визнаним, і то не тільки нами - українцями. Сам тільки факт підписування всіляких угод з урядом агресивної Москви переконує, що шлях деколонізації московської імперії не буде коротким. А тому на початку цього шляху в ім'я тих, хто страждає від московсько-комуністичного поневолення, треба порушувати такі проблеми, розв'язання яких вже сьогодні виглядає можливіми на засадах Гельсінських Угод, попри всю їхню логічну й правну невідповідність. Гельсінські Угоди - факт сьогоднішнього європейського *modus vivendi*. Цей факт дозволяє нам українцям, що європейським народом, вимагати таке: припинення внутрішньої а

ресії щодо поневолених Москвою народів, відновлення зліквідованих українських церков - Української Автокефальної Православної Церкви та Української Католицької Церкви, звільнення з ув'язнення всіх українських патріотів, а після звільнення заарештованих членів Української Гельсінської Групи - відновлення їхньої громадсько-патріотичної діяльності.

Подальші й безперервні змагання за ліквідацію європейського колоніалізму, за деколонізацію СРСР так само можливо проводити на підставі Гельсінського Акту, бо цей Акт має не тільки недоліки, а й деякі переваги. Зокрема є він найновішим документом, що народився в світі, який міг би бути спроможним до розмови про не тільки право людини, а й про право нації, включаючи право на незалежне державне існування для європейських поневолених народів.

/Текст інтерв'ю передруковано з газ. "Українське слово", ч.2035, 23.XI.1980 р., стор.І, 4 - із збереженням правописних особливостей джерела/.

НЕМИНУЧИЙ ПРОВАЛ

Від початку Мадридської конференції минає другий тиждень. Тепер уже можна сказати, що вона йде іншим шляхом, ніж Белградська. У Мадриді немає такого, як у Белграді, безпринципного всепрощентва порушень Прикінцевого Акту. Жодна з західних делегацій не оминає у виступах своїх членів згадки про порушення прав людини і її засадничих свобод. Правда, більшість не називає порушників поіменно. Але є країни, які піднімають ці питання до принципового рівня, виступають з позиції доброго знання фактів і не бояться конкретних висновків. Особливо це стосується американської й британської делегацій. Та й не тільки їх.

Загалом можна сказати, що Захід покищо виступає єдиним фронтом у захисті прав Людини і її засадничих свобод.

Здається, все йде добре, але, на жаль, у цьому доброму проглядас недобрий кінець. Аналіз виступів західних дипломатів і розмови з ними показують, що Захід прийшов на цю конференцію, не знаючи, чого треба домагатися.

Один із західних дипломатів у приватній розмові сказав мені: "Рішення на конференції будуть прийняті, виходячи з принципу одноголосности. А щоб досягти цього, треба вести довгий діалог. Советський же Союз того не хоче. На всі наші спроби відповідас лише монологами. А коли ми демонструємо факти, він відвертає голову й не дивиться на них".

Ця советська тактика давно відома, але Захід зовсім не готовий до протидії їй. За тим, що робиться на конференції,

е сьогодні можна сказати, що буде далі. Совети вислухають усе, говоритиме Захід, і відмовляться підписати будь-який документ, якому будуть звинувачення проти ССРСР. Щоб зберегти принцип односторонності, Заходові доведеться погодитися на вигідне для Соціалістичного Союзу заключне комюніке. Само собою зрозуміло, заплатять Заходові за цю поступку, наприклад, збільшенням єврейської міграції. Для того її й скоротили до мінімуму перед Мадридом, щоб можна було легко збільшити під час Мадриду. Певно, для змови почалися вже й закриті засідання. Вони потрібні, щоб шукати умовлень, які забезпечують Москві продовження її політики неухвалення прав людини і засадничих свобод за ілюзорні поступки Заходові. Більше ні для чого закриті засідання не потрібні, бо Гельсінський Акт не має ні секретних статей, ні секретних додатків.

Очевидно, що таке завершення конференції буде її повним провалом. Гострі виступи західних делегатів, їхня єдність і твердість у засудженні советського уряду за порушення домовленості третього кошиком полетять на вітер, а Советський Союз, відкупившись кількома сотнями євреїв, а може й деким з ув'язнених правозахисників, після конференції ще більше посилить тиск на дисидентів. Тому й не припиняють свавільних судів над правозахисниками. Суд над тяжко хворим поетом Василем СТУСОМ у Києві й учителькою Анною МИХАЙЛЕНКО в Одесі, проведені під час конференції, щоб підкреслити, що це внутрішні справи ССРСР і Гельсінських Угод не торкаються.

Таке закінчення конференції - це трагедія не тільки для

Європи. Після цього світ нестримно покотиться до війни. Щоб сн
нчити інакше, так щоб здійснився повний поворот до миру, — трет
Заходів скинути з себе ярмо страху, треба припинити відступ.
Треба визначити той рубікон, далі якого відступати не можна.
Цим рубіконом у Мадриді має бути таке:

- не йти на жодні торги людьми — ані єреями, ані правоза
хисниками;

- не підписувати жодного комюніке, якщо в ньому не вписані
такі вимоги: вивести всі чужоземні війська з Афганістану, ніко
му не втручатись у внутрішні справи Польщі, звільнити всіх чле
нів Гельсінських груп і подібних до них організацій та оголосити
загальну політичну амнестію.

Якщо Захід із таких позицій не зійде, Совети підписали комюніке з такими вимогами, бо Кремлеві потрібен Гельсінський Акт як гарантія забезпеченості його європейського тилу. ССРСР і готовий до війни в Європі і надто глибоко вліз у справи інших районів світу.

Але уявімо собі, що незважаючи на потребу в Акті, ССРСР і погодиться підписати комюніке з указаними вище вимогами. В такому разі Гельсінський Акт стане формально недіючим. Але фактично нічого не зміниться. Для Заходу він не діє й тепер. Діють лише ті статті, що вигідні для ССРСР. Непідписання заключного комюніке зробить недіючими всі статті Акту. В цих умовах Заходів лишиться тільки одне: видати комюніке без підписів ССРСР та його сателітів і закликати всіх учасників другої світової війни зібратись на конференцію для укладання мирного договору.

На такий рішучий крок Захід не здатний.

Тому Мадридська нарада, яка мала б стати історичним поворотом на шляху миру, прискорить рух світу до війни.

Петро ГРИГОРЕНКО - представник Української
Гельсінської групи на
Заході,
член Московської Гельсінської групи,
колишній советський
генерал-майор.

Мадрид, 20 листопада 1980 року.

Напередодні конференції в Мадриді Закордонне Представництво Української Гельсінської групи передало урядам країн-учасниць Гельсінської наради текст поданої нижче "ДЕКЛАРАЦІЇ".

Д Е К Л А Р А Ц І Я

ПРО ПРАВО ГРОМАДСЬКОГО КОНТРОЛЮ ЗА ВИКОНАННЯМ ГЕЛЬСІНСЬКОГО ЗАКЛЮЧНОГО АКТУ ТА ПРО НЕДОПУСТИМІСТЬ КАРНОГО Й АДМІНІСТРАТИВНОГО ПЕРЕСЛІДУВАННЯ ЗА УЧАСТЬ У ТАКОМУ КОНТРОЛІ

В и х о д я ч и з т о г о, що в мирі й безпеці зацікавлене все населення Землі, особливо малі народи та держави;

В р а х о в у ю ч и, що Гельсінський Заключний Акт, який підписали уряди всіх країн Європи, Канади і США саме з такою метою, може надійно служити їй тільки за цілковитого і безумовного додержання всіх його статей;

Б е р у ч и д о у в а г и, що згаданий Акт з одного боку не містить якихось секретних статей і секретних додатків до нього, що створює сприятливі умови для контролю за його виконанням з боку осіб, не причетних до державного апарату, а з другого - накладає на учасників стільки зобов'язань, що стежити за його виконанням без участі широких шарів громадськості просто неможливо;

В і д з н а ч а ю ч и, що народна ініціатива вже знайшла форми участі громадськості в такому контролюванні, створивши так звані Гельсінські групи;

З в а ж а ю ч и н а т е, що державна влада в більшості країн не сприяє розвитку цієї ініціативи, а в ряді країн перешкоджає її розвитку, застосовуючи жорстокі карні та адміністративні репресії проти учасників Гельсінських груп та їхніх один;

Мадридська нарада країн, які підписали Гельсінський Заключний Акт, вважає за необхідне проголосити таке:

1. Усі громадяни країн-учасниць Гельсінської наради з питань безпеки і співпраці в Європі, незалежно від раси, статі, етнічного походження, релігійної чи партійної приналежності, мають право і покликані - з особистої ініціативи, на безпартійному ґрунті і без спеціального на те дозволу державного апарату - перевіряти хід виконання Заключного Акту та повідомляти про наслідки такої перевірки урядові своєї країни, як і будь-якому іншому урядові країни-учасниці, всім або окремим громадським групам Гельсінкі як усередині країни, так і за її межами, а також на свій розсуд надавати документам Гельсінських груп широкої громадської гласності будь-якими засобами і незалежно від державних кордонів.

2. Уряди країн-учасниць Гельсінської наради з питань безпеки і співпраці в Європі і будь-які органи цих держав не мають права переслідувати громадян своєї країни в карному чи адміністративному порядку за те, що вони особисто беруть участь у перевірці Заключного Акту або є членами таких родин. Згідно

з цим усі уряди країн-учасниць Гельсінської наради з питань безпеки і співпраці в Європі з о б о в " я з а н і негайно звільнити з ув"язнення, повернути з заслання та вимушеної еміграції всіх членів Гельсінських груп та близьких до них комітетів, комісій, редколегій, окремих авторів і авторських колективів; перевірити всі виявлені Гельсінськими групами факти порушення Заключного Акту й усунути ці порушення; оголосити загальну політичну амністію.

3. Надалі уряди країн-учасниць зобов"язані негайно перевіряти всі виявлені Гельсінськими групами порушення Акту і вживати невідкладних заходів, щоб їх усунути.

Державам-учасницям створити на паритетних засадах між-державний контрольний орган, на який покласти перевірку тих порушень Акту, яких після виявлення громадськими контрольними групами сама держава-порушник не усуває.

elsinki-Gruppen organisieren Parallel-Konferenzen in Madrid

Osteuropäische Dissidenten klagen an

Freilassung aller politischen Gefangenen in Osteuropa, Informations-, Presse- und Meinungsfreiheit in diesen Staaten: Das sind die Hauptforderungen der osteuropäischen Dissidenten, die in Madrid als Gegengewicht zur Konferenz über Freiheit und Zusammenarbeit in Europa (KSZE) eine Parallelkonferenz organisieren, mit der sie auf die Menschenrechtsverletzungen in ihren Heimatstaaten aufmerksam machen wollen.

Das gleiche Ziel hat sich auch die europäische Helsinki-Gruppe gesetzt, die sich am Wochenende in der spanischen Hauptstadt konstituiert. Es ist die erste Institution, die auf der gesamteuropäischen Ebene für die Verwirklichung der KSZE-Grundzüge eintritt. Nationalrat Walter Hofer ist in dieser Gruppe als schäftsführender Präsident.

Helsinki-Gruppen

In zahlreichen Staaten und Regionen wurden nach der Unterzeichnung der Helsinki-Schlussakte, mit der sich die osteuropäischen Nationen zur Respektierung der Menschenrechte verpflichtet hatten, sog. Helsinki-Gruppen gegründet. Die Mitglieder dieser Gruppen setzen sich gewaltlos für die Berufung auf die Schlussakte und die Verwirklichung der Menschenrechte ein. Viele von ihnen wurden in Osteuropa wegen dieser Aktivitäten eingekerkert, in Gefängnisse und Arbeitslager gesteckt, ausgewiesen oder verbannt. Die ukrainische Helsinki-Gruppe beispielsweise besteht aus 37 Mitgliedern, davon wurden 28 zu Gefängnisstrafen verurteilt und 7 ausgewiesen. Gerade diese Helsinki-Gruppe, der eine so namhafte Persönlichkeit wie der ehemalige sowjetische General Pjotr Grigorenko angehört, ist in Madrid sehr aktiv. Sie kann auch anhand von «aktuellen Beispielen» überzeugen, welche Leiden ihre Freunde in der UdSSR durchstehen müssen.

Asyl in Stus beispielsweise wurde erst kürzlich wegen seiner Mitgliedschaft in der Helsinki-Gruppe zu 10 Jahren Arbeitslager und 5 Jahren Verbannung verurteilt. Stus, ein schwer erkrankter Mann, wird nach Angaben seiner Freunde unter extrem schlimmen Bedingungen im Arbeitslager

festgehalten. Mit einem Aufruf fordert die ukrainische Helsinki-Gruppe alle KSZE-Unterzeichnerstaaten auf, die sowjetische Regierung um Amnestie für Stus zu bitten.

KSZE-«Maskerade»

Die in Madrid weilenden Oppositionellen berichten mit zahllosen Dokumenten über die Unterdrückung in osteuropäischen Staaten. Viele von ihnen haben langjährige Arbeitslagerhaft überlebt und informiert darüber in eindrucklicher Weise. Für sie hat sich trotz des Bestehens eines Dokumentes wie die KSZE-Schlussakte in ihrem Land praktisch nichts verändert. Sie bezeichnen denn auch die KSZE als eine «Maskerade». In Madrid würden nur Debatten über die Respektierung der Menschenrechte geführt, während gleichzeitig in ihrem Heimatland die vielfältigsten Formen von Menschenrechtsverletzungen geschehen würden. Grigorenko forderte denn auch die KSZE-Unterzeichnerstaaten auf, die Madrider Konferenz erst zu beenden, wenn die Schlussakte durch eine Petition ergänzt ist, mit der

die Freilassung aller politischen Gefangenen in den KSZE-Staaten verlangt wird. Die ganze Welt müsse mit einer Stimme die Unterdrückung einzelner Menschen und ganzer Gruppen verurteilen.

An der letzten Pressekonferenz wurde ferner über den Prozess gegen Hanna Michailenko berichtet, die zurzeit wegen «antisowjetischer Propaganda» vor Gericht steht. Aus Solidarität mit ihrer Freundin ist nun in Madrid die Mikrobiologin Nina Strokata in einen unbefristeten Hungerstreik getreten. Strokata ist ein Gründungsmitglied der ukrainischen Helsinki-Gruppe; sie wurde im vergangenen Jahr aus der UdSSR ausgewiesen.

Sie erklärte vor der Presse, dass auch heute die sowjetische «Unterdrückungsmaschine ohne Beachtung der Zeit oder der weltpolitischen Lage unaufhörlich arbeitet». Während die sowjetische Regierung zugestimmt habe, an der Madrider KSZE über die Einhaltung der Schlussakte zu sprechen, würde in ihrer Heimat die «brutale Verletzung der Menschenrechte» fortgesetzt.

Freiburger Nachrichten, 25.11.80

UPI photo

Soviet dissident Pyotr Grigorenko speaks out in Madrid

Soviet general-turned-dissident keeps up fight for human rights

By Elizabeth Pond
Staff correspondent of
The Christian Science Monitor

Madrid

Maj. Gen. Pyotr Grigorenko, the only dissident to have emerged from the ranks of Soviet general officers, continues to fight abroad for the release of political prisoners in the Soviet Union.

His latest effort, in concert with Vladimir Bukovsky, Alexander Ginzburg, and other exiles from the Soviet Union, is to set up an international association of all national committees monitoring the 35-nation Helsinki accord of 1975. The group is to launch the new association with a press conference in Madrid Nov. 23 or 24.

In an interview here just prior to the Nov. 11 opening of the second Helsinki review conference, General Grigorenko issued an eloquent plea for world support for Soviet prisoners of conscience and answered questions about his own development as a dissident. He urged the West to

challenge the Soviet Union at the Madrid conference on all violations of human rights and to press for a resolution calling for the freeing of all imprisoned members of Helsinki watchdog committees as well as a general amnesty for all prisoners of conscience.

If the Soviet Union rejects such a resolution, Grigorenko says the West should declare the Helsinki act null and void and seek a new conference to define a treaty ending World War II and delimiting the postwar East-West boundary. The 1975 Helsinki accord, besides seeking to promote East-West cooperation, was largely a trade-off between the Soviet desire for Western recognition of the Soviet bloc's postwar borders and the West's desire to liberalize human contact and the flow of

information across those borders.

At present some 28 members of the Ukrainian Helsinki monitoring committee are in prison or labor camps in the Soviet Union, Grigorenko says; some seven others have been exiled abroad. Figures of the Society for Human Rights in Frankfurt, West Germany, show that 40 members of various Soviet Helsinki committees have been imprisoned, with 32 of them sentenced to a total of 153 years in labor camp and 75 years of internal exile.

Despite the crackdown on Soviet dissidents that began in the run up to last summer's Moscow Olympics and continues unabated, Grigorenko thinks the dissenters still inside the Soviet Union will keep up the struggle. "All of them have the feeling of living on borrowed time, under the constant threat of arrest," he noted.

But they are as "used to it as a fish is to water." He, too, lived this way before he left the Soviet Union for medical treatment in 1977; while abroad, he was stripped of his Soviet citizenship.

In describing his own evolution of thought, Grigorenko goes back to the shock of Germany's World War II attack on the Soviet Union.

Grigorenko publicly criticized the previous Soviet policy of the pact with Hitler. This challenge to the infallibility of Stalin's leadership, Grigorenko says, blocked him from the same rapid promotion to general as some of his fellow officers. At war's end he was only a colonel, though he had been awarded the Orders of Lenin, Red Star, Great Patriotic War First Degree, and Red Banner (twice) for his heroism in battle. Grigorenko finally became a general officer in 1959.

He moved toward dissidence, as he reconstructs it, in 1961, when he made a speech criticizing the "cult of personality" growing around the post-Stalin leader, Nikita Khrushchev. Subsequently, he organized a discussion group of 13 young officers and students aimed at recreating a more democratic "Leninist style" within the Communist Party.

For this breach he was sent to a Far East command in 1963, then expelled from the Communist Party, and incarcerated in a psychiatric clinic. In the psychiatric prison he abandoned any hope of a Leninist renaissance within the party and turned against the party and the communist system altogether.

After extensive protest about his case in the West, Grigorenko was released from the insane asylum and took an active role in supporting human-rights movements in the Soviet Union.

Anklagen osteuropäischer Dissidenten in Madrid

Eine «Parallel-KSZE»

Madrid, 23. Nov. (sda) Osteuropäische Dissidenten, die in Madrid als Gegengewicht zur Konferenz über Sicherheit und Zusammenarbeit in Europa (KSZE) eine *Parallelkonferenz* organisieren, mit der sie auf die *Menschenrechtsverletzungen* in ihren Heimatstaaten aufmerksam machen wollen, fordern die Freilassung aller politischen Gefangenen in Osteuropa, Informations-, Presse- und Meinungsfreiheit in diesen Staaten. Das gleiche Ziel hat sich auch die *europäische Helsinki-Gruppe* gesetzt, die sich am Wochenende in der spanischen Hauptstadt konstituierte. Es ist die erste Institution, die auf gesamteuropäischer Ebene für die Verwirklichung der KSZE-Grundsätze eintritt. Prof. Walter Hofer amtiert in dieser Gruppe als geschäftsführender Präsident.

Als Exilvertreter der *ukrainischen Helsinki-Gruppe*, von deren ursprünglich 37 Mitglieder 28 zu Gefängnisstrafen verurteilt und 7 ausgewiesen wurden, weil zurzeit auch der ehemalige sowjetische General *Pjotr Grigorenko* in Madrid! Diese Gruppe weist anhand von aktuellen Beispielen auf Verfolgungen hin, welchen ihre Freunde in der UdSSR ausgesetzt sind. *Vasyl Stus* beispielsweise wurde erst kürzlich wegen seiner Mitgliedschaft in der Helsinki-Gruppe zu 10 Jahren Arbeitslager und 5 Jahren Verbannung verurteilt. Stus, ein schwerkranker Mann, wird nach Angaben seiner Freunde unter extrem schlimmen Bedingungen im Arbeitslager festgehalten. Mit einem Aufruf fordert die ukrainische Helsinki-Gruppe alle KSZE-Unterzeichnerstaaten auf, die sowjetische Regierung um *Amnestie* für Stus zu bitten. Grigorenko forderte die KSZE-Unterzeichnerstaaten auf, die Madrider Konferenz erst zu beenden, wenn die *Schlussakte* durch eine *Petition* ergänzt ist, mit der die *Freilassung aller politischen Gefangenen* in den KSZE-Staaten verlangt wird. Die ganze Welt müsse mit einer Stimme die Unterdrückung einzelner Menschen und ganzer Gruppen verurteilen.

KSZE-Diskussion über Menschenrechte

Madrid, 24. Nov. (ap) Mit einer neuerlichen Aufforderung der US-Delegation an die Adresse der Sowjetunion, einen *besseren Einblick* in die Problematik der Menschenrechte in der UdSSR zu geben, ist am Montag eine weitere Sitzung der zweiten KSZE-Nachfolgekonferenz in Madrid zu Ende gegangen. Der amerikanische Delegierte *Jerome Shestack*, Mitglied